

ULEMA JEVREJSKOG NARODA (‘ULAMĀ’U BANĪ ISRĀ’ĪL – عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ)

Enes KARIĆ

enes.karic@fin.unsa.ba

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu

SAŽETAK: Kur’ān oslovljava riječ ‘ulamā’ (عُلَمَاءُ) samo u dva maha, jednom u sūri *Pjesnici/Aš-Šu‘arā* (26:197), gdje se spominje ‘ulamā’ banī Isrā’īl ili “znalci, ulema jevrejskog naroda”, a drugi put u sūri *Stvoritelj/Fāṭir* (35:28), gdje se riječ ‘ulamā’ (عُلَمَاءُ) spominje općenito, kao “znalci [čovječanstva] koji se istinski boje Boga”. Ovaj esej bavi se sintagmom ‘ulamā’ banī isrā’īl (“znalci, ulema jevrejskog naroda”) kroz neke komentare i prijevode Kur’āna.

Ključne riječi: znalci, učeni ljudi, ‘ulamā’, Jevreji, islam, ‘ilm, znanje

Uvod

Znanje kao znanje o Bogu

Znanje (‘ilm – عِلْمٌ) i znalci (‘ulamā’ – عُلَمَاءُ) u Kur’ānu pretežno se odnosi na znanje i znalce o ‘božanskim stvarima i prerogativama’. Tako se posve jasno vidi da dva spomena riječi ‘ulamā’ u Kur’ānu, a to su ova mjesta:

أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي
إِسْرَائِيلَ

“A zar Znak nije njima to što za njega [Kur’ān] znaju znalci sinova Israila?” (*Pjesnici/Aš-Šu‘arā*, 26:197)

وَمِنَ النَّاسِ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ
أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ
الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

“A ima ljudi, i životinja, i stoke isto tako boja raznolikih! A Boga se boje od Njegovih robova oni učeni...” (*Stvoritelj/Fāṭir*, 35:28)

sugeriraju da su znalci, pametni, mudri (‘ulamā’) oni koji znaju čitati znakove Svijeta i znakove Božanskih knjiga.

Znanje koje božanska riječ Kur’āna imenuje ‘ilmom, odatle ‘ulamā’ – znalci, učeni, naučnici, mudri, pametni (Muf-tić, 2004:1005) itd. – uglavnom se u Kur’ānu odnosi na ono znanje koje raskriva znakove onog ‘božanskog u svijetu’, bilo to znakove božanskog stvaranja svjetova, ili božanskog napućivanja čovječanstva. Arne A. Ambros (2004:193) tvrdi da riječ ‘ālim (عَالِمٌ) znači “onaj koji nešto znade, onaj koji o nečemu ima znanje, dobro upućen, mudar” – “knowing (s.th.), having knowledge (of s.th.), well instructed; wise”.

Mnogi klasični rječnici Kur’āna ukazuju na to da riječ ‘ilm (عِلْمٌ), premda ima vrlo široka značenja, ima počelo u značenju ‘odgonetanja znakova’ u svijetu. Naprimjer, riječ ‘alam (عَلَمٌ)

znači *trag, znak, zastava* (Al-Isfahānī, 1972:356):

... الْعَلَمُ الْأَثَرُ الَّذِي يَعْلَمُ بِهِ الشَّيْءُ
كَعَلَمِ الطَّرِيقِ وَ عِلْمِ الْجَيْشِ، وَ سُبِّي
الْحَبَلِ عَلَمًا لِدَلِّكَ وَ جَمْعُهُ أَعْلَامٌ ...

“Al-‘alam je trag [al-ataru – الْأَثَرُ – znak] po kojem se nešto raspoznaje, kao što je putokaz ili zastava vojske. Upravo stoga [u arapskom jeziku] brdo /planina/ naziva se ‘alam [usljed svoje vidljivosti, istaknutosti], a množina je ‘alām [brda].”

Kad božanska riječ Kur’āna spominje ‘ulamā’u banī Isrā’īl (znalce, učene, pametne među Jevrejima, među djecom Israila ili Izraela), to prije svega znači spomen onih ljudi koji znaju ‘vidjeti ili uvidjeti znakove’ u svijetu ili ‘čitati i uvidjeti znakove svetih knjiga’, pa i Kur’āna samoga.

Ko su učeni ili znalci sinova Isrā'ila? Ko su pripadnici jevrejske uleme – 'Ulamā'u banī Isrā'il?

Na ovom mjestu važno je napomenuti da božanska riječ Kur'āna samo na jednom mjestu povezuje riječ 'ulamā' (znalci, učeni, mudri, pametni) sa izričitim spomenom imena nekog ili jednog naroda, a to su Jevreji (*banū Isrā'il*) ili "djeca Izraelova", to jest Jevreji.

Sintagma 'ulamā'u banī Isrā'il – znalci koji pripadaju djeci Izraelovoj (ili potomstvu Jakuba/Ya'qūba, a.s.), to jest znalci koji pripadaju Jevrejima – spomenuta je u pozitivnom kontekstu u Kur'anu. (26:197) Izričito se kaže da 'jevrejski znalci' znaju za Kur'an (to jest, znaju za Muhammeda, a.s.), k tome oni znaju šta je Kur'an, odnosno, znaju da je Kur'an – Istina.

Dakako, ovdje se postavlja pitanje: Ko su (bili) ovi 'znalci koji pripadaju Jevrejima' i koji znaju šta to Kur'an doista jeste? Najraniji komentatori Kur'āna koje pobraja At-Ṭabarī (usp. tumačenja koja donosi uz 26:197), npr. Muḡahid, Ibn Ḡurayḡ, Qatādah, smatraju da se sintagmom 'ulamā'u banī Isrā'il na ovom mjestu

عني بعلماء بني إسرائيل في هذا الموضوع:
عبد الله بن سلام ومن أشبهه ممن كان
قد آمن برسول الله صلى الله عليه وسلم
من بني إسرائيل في عصره

"ukazuje na 'Abdullāha ibn Salāma [umro 663. po 'Īsāu al-Masiḥu] i njemu slične koji su povjerovali u Muhammeda, a.s., a koji su (to su) jevreji koji su živjeli u doba Muhammeda, a.s."

Ibn Kaṭīr, u tumačenju āyata 26:197., navodi da 'znalci između djece Izraelove', to jest 'znalci među Jevrejima'

أن العلماء من بني إسرائيل يجدون ذكر
هذا القرآن في كتبهم التي يدرسونها
"nalaze da se ovaj Kur'an spominje u njihovim [jevrejskim svetim] knjigama koje oni proučavaju."

Az-Zamahšarī (usp. njegova tumačenja āyata 26:197) smatra da se u āyatu: "A zar Znak nije njima to što

za njega [Kur'an] znaju znalci sinova Israila?" – nalazi sarkazam. Naime,

أينكرون؛ ولم يكن لهم آية تدل على
الصدق أن يعلمه علماء بني إسرائيل
وهم أهل علم بالكتاب؟

"zar to oni [mušrici, idolopoklonici u Arabiji] niječu [Kur'an], i zar im nije Znak koji ukazuje na istinu [Muhammeda i Kur'āna] to što jevrejski znalci, koji su narod znanja i [svete] Knjige, poznaju Kur'an?!"

Nesumnjivo je da mnogim klasičnim komentarima Kur'āna sintagma 'ulamā'u banī Isrā'il služi kao sredstvo prepoznavanja, kontinuiranja i uvezivanja tradicije *ahlu l-kitāb* (أهل الكتاب) ili 'sljedbenika Knjige' (Jevreja i kršćana), a toj tradiciji pristupaju i pridolaze i sami muslimani s Kur'anom.

U svome prijevodu i komentaru Kur'āna Seyyed Hossein Nasr (Nasr, 2015:922) tvrdi da se u tumačenju 26:197 treba imati u vidu Jevrej 'Abdullāh ibn Salām, savremenik Muhammeda, a.s.

"Some see the learned of the Children of Israel as a reference to 'Abd Allāh ibn Salām (among others), one of the learned Jews of Madinah who become Muslim and whose conversion was, because of his knowledge and standing within the Jewish community of his time, of special significance."

"Neki smatraju da [sintagma] učeni od djece Izraelove jeste ukazivanje na 'Abdullāha ibn Salāma (među ostalim), jednog od učenih Jevreja Medine koji je primio islam i čija je konverzija bila, usljed njegova znanja i istaknutog položaja unutar jevrejske zajednice njegova vremena, od posebne važnosti."

'Ulamā'u Banī Isrā'il u prijevodima Kur'āna

Prijevodi Kur'āna s velikom pažnjom prevode sintagmu 'ulamā'u banī Isrā'il. Mnogi engleski prijevodi daju: *the learned men of the Children of Israel* ili: *the learned among the Children of Israel*, njemački: *die Gelehrten der Kinder Israels* ili: *die Weisen der Kinder Israels*, francuski: *des docteurs*

d'Israël ili: *les docteurs des fils d'Israël*. Крачковский u svome prijevodu Kur'āna, Перевод Корана, prevodi āyat 26:197. na način prepričavanja ili opisivanja:

"Разве не явилось для них знамением то, что знают его ученые из сынов Израила?" I tako dalje.

Abdullah Yusuf Ali (2000:310) prevodi sintagmu 'ulamā'u banī Isrā'il na engleski doslovnim engleskom sintagmom "the Learned of the Children of Israel". U cjelini uzev, on prevodi 26:197. ovako:

"Is it not a Sign to them that the Learned of the Children of Israel knew it (as true)."

"Zar nije Znak njima to da učeni od djece Izraelove znaju njega ([Kur'an] kao istinitoga)."

Sa svoje strane, Rudi Paret (2014:262) prevodi sintagmu 'ulamā'u banī Isrā'il njemačkom sintagmom "die Gelehrten der Kinder Israels" ("djeca sinova Izraelovih"), Paret cijeli āyat 26:97 prevodi kako slijedi:

"War es ihnen (d. h. den zeitgenössischen Arabern) den nicht ein Zeichen (für die Wahrheit der koranischen Offenbarung), daß die Gelehrten der Kinder Israels darüber Bescheid wissen?"

"Zar njima (tj. [Muhammedu] savremenim Arapima) nije bio znak (istinite objave Kur'āna) da učenjaci sinova Israilovih znaju za njega?"

Kako se vidi iz ovih i drugih prijevoda Kur'āna, prevoditelji se, uglavnom, opredjeljuju za prevodenje riječi 'ulamā'u kao oni učeni, oni znani, upućeni, oni koji su znalci.

Tokom kasnijih razvoja u povijesnom islamu riječ 'ulamā'u poprimila je značenje jednoga posebnoga sloja ili klase ljudi koji su, naročito u tradicionalnim zemljama islama, bili odgovorni za razvoj islamskih nauka, za održavanje medresa, džamija, tekija itd.

Āyat iz sūre Pjesnici / Aš-su'arā (26:197) govori o predskazanju dolaska vjerovjesnika Muhammeda, a. s.

Jane McAuliffe u svome revidiranom izdanju prijevoda Kur'āna od

Muhammada Marmadukea Pickthalla (McAuliffe, 2017:198) uz āyat 26:197 donosi Pickthalovu bilješku:

“The Jews knew, from their scripture, that a prophet had been promised to the Arabs.”

“Jevreji su znali, iz svoje svete knjige, da je jedan Božiji poslanik bio obećan Arapima.”

Odmah uz ovu Pickthalovu podnožnu napomenu, Jane McAuliffe dodaje svoju napomenu:

“See perhaps Deuteronomy 18:18-19.”

“Usporedi možda *Ponovljeni zakon* [poglavlje ili knjigu iz Biblije], 18:18-19.”

Konsultiramo li Bibliju, Stari i Novi Zavjet (npr. hrvatski prijevod,

Zagreb, 1974:156), mjesto na koje upućuje Jane McAuliffe glasi:

“Podignut ću im proroka između njihove braće, kao što si ti. Staviti ću svoje riječi u njegova usta, da im kaže sve što mu zapovjedim. A ne bude li tko poslušao mojih riječi što ih prorok bude govorio u moje ime, taj će odgovarati preda mnom.”

U arapskom prijevodu Biblije (Cambridge, 1956:208-209) ove riječi iz *Ponovljenog zakona* (18:18-19) glase:

أَقِيمُ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ وَسْطِ إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَ
أَجْعَلُ كَلَامِي فِي فَمِهِ فَيَكَلِّمُهُمْ بِكَلِّ مَا
أَوْصِيَهُ بِهِ،

وَ يَكُونُ أَنَّ الْإِنْسَانَ الَّذِي لَا يَسْمَعُ
لِكَلَامِي الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِهِ بِاسْمِي أَنْ أُطَالِبُهُ ...

Kako se iz ovog arapskog prijevoda vidi, vjerovjesnik ili poslanik kojeg nagovještava Stari zavjet, kazivaće *kalām* ili Božiju objavu, Božiji govor (Kur’an). Prisjetimo se ovdje, zakratko, da su islamski klasici definirali Kur’an kao *kalāmu ‘llāh al-munazzal* (كَلَامُ اللَّهِ الْمُنَزَّلُ – objavljeni Božiji govor).

Recimo na kraju da spomen sintagme *‘ulamā’u banī Isrā’il* u Kur’ānu vijekovima služi za podsticanje dobre saradnje među pripadnicima objavljenih Knjiga. Osim toga, božanska riječ Kur’āna Jevrejima, to jest njihovim učenim ljudima, priznaje čast posjedovanja *‘ilma* ili poštovane i uvažene forme znanja u islamu i u monoteizmu općenito.

Izvori i literatura

- (1956). *Al-Kitābu l-muqaddas ay Kutubu l-‘abdi l-qadimi wa l-‘abdi l-‘adidi*, Cambridge: Cambridge University Press.
(1974). *Biblija, Stari i Novi Zavjet*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
(2000). *The Holy Qur’an*, translated by Abdullah Yusuf Ali, Hertfordshire:

- Wordsworth Classics of World Literature.
(2014). *Der Koran*, Übersetzung von Rudi Paret, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer.
(2015). *The Study Quran*, uredio Seyyed Hossein Nasr, New York: HarperOne.
Ambros, Arne A. (sa Stephanom Procházka)

- (2004). *A Concise Dictionary of Koranic Arabic*, Wiesbaden: Reichert Verlag.
Iṣfahānī, ar-Ragīb, (1972). *Mufradātu alfāzi l-qur’an*, Beirut: Dāru l-Fikr.
Крaчкóвский, (1990). *Перевод Корана*, Minsk.
Muftić, Teufik (2004). *Arapsko-bosanski rječnik*, III izdanje, Sarajevo: El-Kalem.

الموجز

أنس كاريتش

علماء بني إسرائيل

جاءت كلمة “علماء” في القرآن الكريم في موقعين، أحدهما في الآية 197 من سورة الشعراء، التي تتحدث عن علماء بني إسرائيل، والثاني في الآية 28 من سورة فاطر، وتتحدث عن العلماء الذي يخشون الله حق خشيته. يعالج هذا المقال عبارة “علماء بني إسرائيل” في بعض تفاسير القرآن الكريم وترجمات معانيه.

الكلمات الرئيسية: العلماء، اليهود، الإسلام، العلم.

Summary

SCHOLARS (ULAMA) OF JEWISH PEOPLE
(‘ULAMĀ’U BANĪ ISRĀ’ĪL – عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ)

Enes Karić

The Qur’an uses the term *‘ulamā’* (عُلَمَاءُ) only in two places, once in the surah *the Poets/Ash-Shu‘arā* (26:197), where it is used as *‘ulamā’ banī Isrā’il* meaning “the learned/‘ulamā’ of the Jewish people”, and the second time in surah *the Creator/Fāṭir* (35:28), where the word *‘ulamā’* (عُلَمَاءُ) is used in a more general sense to mean as “the learned (among the mankind) who truly fear God”. This article deals with the syntagm *‘ulamā’ banī isrā’il* (“the learned/ulamā of the Jewish people”) reflecting some commentaries and translations of the Qur’an.

Keywords: scholars, learned people, *‘ulamā’*, Jews, Islam, *‘ilm*, knowledge